

๔. พักกุสัลตเถรจันณีย์พมุตสูตร (๑๒๔)

[๓๘๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง ท่านพระพักกุสเถระอยู่ที่พระวิหารเวฬุวัน อันเคยเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้นนั้นแล ปริพาชกชื่ออเจล กัสสป ผู้เป็นสหายของท่านพระพักกุสเถระ ครั้นเป็นคฤหัสถ์ ในกาลก่อน เข้าไปหาท่านพระพักกุสเถระถึงที่อยู่ ครั้นแล้วได้ทักทายปราศรัยกับท่านพระพักกุสเถระ ครั้นผ่านคำทักทายปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว ได้นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พอ นั่งเรียบร้อยแล้ว ได้กล่าวกะท่านพระพักกุสเถระดังนี้ว่า ข้าแต่ท่านพระพักกุสเถระ ท่านบวชมานานเท่าไรแล้ว ฯ

ท่านพระพักกุสเถระตอบว่า ดูกรท่านผู้มีอายุ เราบวชมา ๘๐ พรรษาแล้ว ฯ

อเจล. ข้าแต่ท่านพระพักกุสเถระ ชั่ว ๘๐ ปีนี้ ท่านเสพเมถุนธรรมกี่ครั้ง ฯ

[๓๘๑] พักกุส. ดูกรกัสสปผู้มีอายุ ท่านไม่ควรถามเราอย่างนั้นเลย แต่ควรจะถามเราอย่างนี้ว่า ก็ชั่ว ๘๐ ปีนี้ กามสัญญาเคยเกิดขึ้นแก่ท่านกี่ครั้ง ดูกรท่านผู้มีอายุ เมื่อเราบวชมาตลอด ๘๐ พรรษา ไม่รู้สึกกามสัญญาเคยเกิดขึ้น ฯ

อเจล. ข้อที่ท่านพระพักกุสเถระ ไม่รู้สึกกามสัญญาเคยเกิดขึ้น ชั่วเวลา ๘๐ พรรษา นี้ พวกข้าพเจ้าจะทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้ น่าอัศจรรย์ของท่านพระพักกุสเถระ ประการหนึ่ง ฯ

พักกุส. ดูกรท่านผู้มีอายุ เมื่อเราบวชมาตลอด ๘๐ พรรษา เราไม่รู้สึกพยาบาทสัญญาเคยเกิดขึ้น ฯ

อเจล. ข้อที่ท่านพระพักกุสเถระ ไม่รู้สึกพยาบาทสัญญาเคยเกิดขึ้นชั่วเวลา

๘๐ พรรษา นี้ พวกข้าพเจ้าจะทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมดาไม่น่าเป็นไปได้ น่าอัศจรรย์
ของท่านพระพักทูละ ประการหนึ่ง ฯ

พักทูล. ดุรทนต์ผู้มีอายุ เมื่อเราบวชมาตลอด ๘๐ พรรษา เราไม่รู้สีก
วิหิงสาสัญญาเคยเกิดขึ้น ฯ

อเจล. ข้อที่ท่านพระพักทูละ ไม่รู้สีกวิหิงสาสัญญาเคยเกิดขึ้นช่วงเวลา ๘๐
พรรษา นี้ พวกข้าพเจ้าจะทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมดาไม่น่าเป็นไปได้ น่าอัศจรรย์
ของท่านพระพักทูละ ประการหนึ่ง ฯ

[๓๘๒] พักทูล. ดุรทนต์ผู้มีอายุ เมื่อเราบวชมาตลอด ๘๐ พรรษา
เราไม่รู้สีกกามวิตกเคยเกิดขึ้น ฯ

อเจล. ข้อที่ท่านพระพักทูละ ไม่รู้สีกกามวิตกเคยเกิดขึ้นช่วงเวลา ๘๐
พรรษา นี้ พวกข้าพเจ้าจะทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมดาไม่น่าเป็นไปได้ น่าอัศจรรย์
ของท่านพระพักทูละ ประการหนึ่ง ฯ

พักทูล. ดุรทนต์ผู้มีอายุ เมื่อเราบวชมาตลอด ๘๐ พรรษา เราไม่รู้สีก
พยาบาทวิตก ... วิหิงสาวิตกเคยเกิดขึ้น ฯ

อเจล. ข้อที่ท่านพระพักทูละ ไม่รู้สีกวิหิงสาวิตกเคยเกิดขึ้นช่วงเวลา ๘๐
พรรษา นี้ พวกข้าพเจ้าจะทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมดาไม่น่าเป็นไปได้ น่าอัศจรรย์
ของท่านพระพักทูละ ประการหนึ่ง ฯ

[๓๘๓] พักทูล. ดุรทนต์ผู้มีอายุ เมื่อเราบวชมาตลอด ๘๐ พรรษา
เราไม่รู้สีกยนิตคหบดีจิวร ฯ

อเจล. ข้อที่ท่านพระพักทูละ ไม่รู้สีกยนิตคหบดีจิวรช่วงเวลา ๘๐ พรรษา
นี้ พวกข้าพเจ้าจะทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมดาไม่น่าเป็นไปได้ น่าอัศจรรย์ ของท่าน
พระพักทูละ ประการหนึ่ง ฯ

พักทูล. ดุรทนต์ผู้มีอายุ เมื่อเราบวชมาตลอด ๘๐ พรรษา ไม่รู้จักใช้
ศาตราตัดจิวร ... ไม่รู้จักใช้เข็มเย็บจิวร ... ไม่รู้จักใช้เครื่องย้อมจิวร ... ไม่รู้จัก
เย็บจิวรในสะดึง ... ไม่รู้จักจัดทำจิวรของเพื่อนภิกษุร่วมประเพณีพรหมจรรย์ด้วย
กัน

... ไม่รู้สีกยนิตคจินนิมต ... ไม่รู้สีกเคยเกิดจิตเห็นปานนี้ว่า ขอใครๆ พึง
นิมิตเราเกิด ... ไม่รู้จักนั่งในละแวกบ้าน ... ไม่รู้จักฉันอาหารในละแวกบ้าน ...

ไม่รู้จักถือเอาณิมิตของมาตุคามโดยอนุพยัญชนะ ... ไม่รู้จักแสดงธรรมแก่มาตุคาม
แม้ที่สุดคาถา ๔ บาท ... ไม่รู้จักเข้าไปสู่สำนักของภิกษุณี ... ไม่รู้จักแสดงธรรม
แก่ภิกษุณี ... ไม่รู้จักแสดงธรรมแก่สิกขมานา ... ไม่รู้จักแสดงธรรมแก่สามเณรี ...

ไม่รู้จักให้บรรพชา ... ไม่รู้จักให้อุปสมบท ... ไม่รู้จักให้ศีล ... ไม่รู้จักใช้
สามเณรอุปฐาก ... ไม่รู้จักอาบน้ำในเรือนไฟ ... ไม่รู้จักใช้จุนอาบน้ำ ... ไม่รู้จัก
ยนิตการนวดพันตัวของเพื่อนภิกษุร่วมประเพณีพรหมจรรย์ด้วยกัน ...

ไม่รู้จักเคยเกิดอาพาธที่สุขแม้ชั่วขณะริตนมโคสำเร็จ ... ไม่รู้จักฉันทาที่สุขแม้ชั้น
เสมอ ... ไม่รู้จักอิงพนัก ... ไม่รู้จักสำเร็จการนอน ฯ

อเจล. ข้อที่ท่านพระพักทูละ ไม่รู้จักสำเร็จการนอนช่วงเวลา ๘๐ พรรษา
นี้ พวกข้าพเจ้าจะทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมดาไม่น่าเป็นไปได้ น่าอัศจรรย์ ของท่าน
พระพักทูละ ประการหนึ่ง ฯ

[๓๔๔] ดูกุรทำนผู้มีอายุ เมื่อเราบวชมาตลอด ๘๐ พรรษา ไม่รู้จักจำ-
*พรรษาในเสนาสนะใกล้เขตบ้าน ฯ

อเจล. ข้อที่ท่านพระพักุละ ไม่รู้จักจำพรรษาในเสนาสนะใกล้เขตบ้าน
ช่วงเวลา ๘๐ พรรษา นี้ พวกข้าพเจ้าจะทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้
น่าอัศจรรย์ ของท่านพระพักุละ ประการหนึ่ง ฯ

พักุล. ดูกุรทำนผู้มีอายุ เราได้เป็นผู้ยังมีกิเลสต้องรณรงค์ฉนัณบิณฑบาต
ของชาวแวนแคว้นเพียง ๗ วันเท่านั้น ต่อวันที่ ๘ พระอรหันต์ผลจึงเกิดขึ้น ฯ

อเจล. ข้อที่ท่านพระพักุละ ได้เป็นผู้ยังมีกิเลสต้องรณรงค์ฉนัณบิณฑบาต
ของชาวแวนแคว้นเพียง ๗ วันเท่านั้น ต่อวันที่ ๘ จึงเกิดพระอรหันต์ผลขึ้น นี้
พวกข้าพเจ้าจะทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้ น่าอัศจรรย์ ของ
ท่านพระพักุละ ประการหนึ่ง ฯ

[๓๔๕] อเจล. ข้าแต่ท่านพระพักุละ ขอข้าพเจ้าพึงได้บรรพชา ได้
อุปสมบทในพระธรรมวินัยนี้เถิด ฯ

ปริพาชกชื่อเจลละ กัสสป ได้บรรพชา ได้อุปสมบทในพระธรรม
วินัยนี้แล้วแล ก็แหละท่านพระกัสสปอุปสมบทแล้วไม่นาน เป็นผู้ผู้เดียวสลักออก
ไม่ประมาท มีความเพียร ส่งตนไปในธรรมอยู่ ไม่เข้าหาใคร ก็ได้เข้าถึงประโยชน์
ที่กุลบุตรทั้งหลาย ผู้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการ อันไม่มี
ประโยชน์อื่นยิ่งกว่า เป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ ทำให้แจ้งเพราะรู้ยิ่งด้วยตนเอง
ในปัจจุบันอยู่ ได้รู้ด้วยปัญญาอันยิ่งกว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว
กิจที่ควรทำได้ทำสำเร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอยู่อย่างนี้มีได้มี ก็ละท่านพระกัสสป
ได้เป็นพระอรหันต์องค์หนึ่งแล้ว ฯ

[๓๔๖] ครั้นสมัยต่อมา ท่านพระพักุละ ถือลูกตาลเข้าไปยังวิหารทุก
หลัง แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า นิมนต์ท่านผู้มีอายุออกมาเถิดฯ วันนี้จักเป็นวัน
ปรีณิพพานของเรา ฯ

ท่านพระกัสสปกล่าวว่า ข้อที่ท่านพระพักุละ ถือลูกตาลเข้าไปยังวิหาร
ทุกๆ หลัง แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า นิมนต์ท่านผู้มีอายุออกมาเถิดฯ วันนี้จักเป็น
วันปรีณิพพานของเรา นี้ พวกข้าพเจ้าจะทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้
น่าอัศจรรย์ ของท่านพระพักุละ ประการหนึ่ง ฯ

[๓๔๗] ครั้นนั้นแล ท่านพระพักุละ นั่งปรีณิพพานแล้วในท่ามกลาง
ภิกษุสงฆ์ ฯ

ท่านพระกัสสปกล่าวว่า ข้อที่ท่านพระพักุละนั่งปรีณิพพานแล้วในท่าม
กลางภิกษุสงฆ์ นี้ พวกข้าพเจ้าจะทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้ น่า
อัศจรรย์ของท่านพระพักุละ อีกประการหนึ่ง ฯ
จบ พักุลัตถะจริยพฤตสูตร ที่ ๔

พระไตรปิฎก ฉบับหลวง (ภาษาไทย) เล่มที่ ๒๖
สูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย วิมาน-เปตวัตถุ เถร-เถรีคาถา

ได้ยินว่า พระพากุลเถระได้ภาษิตคาถานี้ไว้ อย่างนี้ว่า

309 ผู้ใดไม่ทำงานที่จะต้องทำก่อน แต่มุ่งจะทำใน
ภายหลัง ผู้นั้น จะพลาดจากที่ที่จะให้เกิดความสุข และ
จะเดือดร้อนในภายหลัง เพราะว่าข้าพเจ้าบอกงานที่
บุคคลควรทำ ไม่บอกงานที่ไม่ควรทำ เมื่อคนทั้งหลาย
บอกงานที่ไม่ใช่กำลังทำ บัณฑิตทั้งหลายก็รู้ทัน พระ-
นิพพานที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงไว้แล้ว
เป็นธรรมไม่มีความโศก สારอกแล้ว เป็นแดนเกษม
เป็นที่ดับทุกข์ แสนจะเป็นสุขหนอ.

ประวัติพระพากุลเถระ

เอตทัคคมหาสาวกผู้มีอาพาธน้อย

[OBJ]

การที่ท่านพระพากุลเถระ ท่านนี้ได้รับการสถาปนาจากพระบรมศาสดา
ให้อยู่ในตำแหน่งที่เป็นเลิศกว่าเหล่าภิกษุสาวกทั้งหลายผู้มีอาพาธ
น้อย นั่นก็เนื่องด้วยเหตุ ๒ ประการคือ โดยเป็นผู้ยิ่งด้วยคุณ คือพระ
มหาสาวกองค์นั้น ได้แสดงความสามารถออกมาให้ปรากฏในเรื่อง
การเป็นผู้มีอาพาธน้อยได้อย่างชัดเจน และอีกเหตุหนึ่งก็คือเนื่อง
ด้วยท่านได้ตั้งความปรารถนาในตำแหน่งนั้นตลอดแสนกัป ตามเรื่อง
ที่จะกล่าวตามลำดับ ดังนี้

บุรพกรรมในสมัยพระอโนมทัสสีพุทธเจ้า

นับย้อนไป อสงไขยกับอีกแสนกัป นับแต่กัปนี้ ในกาลแห่งพระ
ทศพล พระนามว่าอโนมทัสสี พระเถระนี้ถือปฏิสนธิในสกุลพราหมณ์
เมื่อเติบโตใหญ่แล้ว ก็เล่าเรียนพระเวท แต่เมื่อท่านมาพิจารณาดูก็มอง
ไม่เห็นสาระในคัมภีร์ไตรเพท จึงคิดว่าน่าจะแสวงหาทางที่จะเป็น
ประโยชน์ต่อไปภายภาคหน้า จึงได้ออกบวชเป็นฤๅษี บำเพ็ญเพียรจน
ได้อภิญญา ๕ และสมาบัติ ๘ จากนั้นท่านก็เสวยสุขอยู่ในมาน
สมัยนั้น เป็นเวลาที่พระอโนมทัสสีโพธิสัตว์ ได้ทรงบรรลुพระสัพ
พัญญุตญาณแล้ว ทรงเสด็จจาริกไปพร้อมหมู่พระอรียสาวก ท่านเมื่อ
ได้ทราบข่าวว่า เกิดพระรัตนตรัยขึ้นในโลกแล้ว จึงไปเข้าเฝ้าพระ
ศาสดา ครั้นได้ฟังธรรมจากพระผู้มีพระภาค ก็เกิดความเลื่อมใสตั้ง
อยู่ในสภาวะ แต่ไม่ได้ออกบวช ยังคงอยู่ในฐานะแห่งดาบสอยู่ ท่าน
ไปเฝ้าพระศาสดาและฟังธรรมเป็นครั้งคราว

ต่อมา สมัยหนึ่ง พระตถาคตทรงพระประชวร เกิดลมในพระอุทร ท่าน
ดาบสนั้นเมื่อเดินทางมาเพื่อจะเฝ้าพระศาสดาตามที่เคยทำ ครั้น
ทราบข่าวพระศาสดาประชวร จึงถามพระภิกษุว่า ท่านเจ้าข้า พระ
ศาสดาประชวรเป็นโรคอะไร เมื่อภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า เป็นโรคลมใน
พระอุทร ท่านจึงคิดว่า นี่เป็นโอกาสของเราที่จะได้ทำบุญ จึงเดิน
ทางไปยังเชิงเขา รวบรวมยาสมุนไพรมนต์ต่าง ๆ แล้วประกอบเป็นยา
นำไปถวายพระเถระผู้ปฏิญาณพระศาสดา กล่าวว่า ท่านโปรดน้อม
ถวายยานี้แด่พระศาสดา ครั้นเมื่อพระศาสดาได้เสวยยาที่ท่านนำมา
ถวายนั้น โรคลมในพระอุทรก็สงบ ต่อมาเมื่อดาบสนั้นไปเฝ้าในเวลา

ที่พระศาสดาทรงพระสำราญแล้ว ท่านก็ทูลว่า ความผาสุกที่เกิดแก่พระตถาคต เพราะยาของข้าพระองค์นี้อันใด ด้วยผลแห่งการถวายยาของข้าพระองค์นั้น ขอความเจ็บไข้ทางร่างกายแม้แต่เพียงเท่าการถอนผม ก็จงอย่ามีในภพที่ข้าพระองค์เกิดแล้ว นี่เป็นกัลยาณกรรมในภพนั้นของท่าน และเมื่อท่านจุติจากภพนั้น ก็บังเกิดในพรหมโลก เวียนว่ายอยู่ในเทวดามนุษย์ สีนอสงไขยหนึ่ง

บุรพกรรมในสมัยพระปทุมุตตรพุทธเจ้า

ในกัปที่แสนแต่ภัทรกัปนี้ ในกาลของพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพระนามว่า ปทุมุตตระ ท่านเกิดเป็นบุตรเศรษฐี ในพระนครหงสาวดี วันหนึ่งท่านได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าเพื่อฟังพระธรรมเทศนา ได้ยินฟังธรรมอยู่ท้ายหมู่พุทธบริษัท ได้แลเห็นพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสถาปนาภิกษุรูปหนึ่ง ไว้ในตำแหน่งภิกษุผู้เลิศกว่าภิกษุผู้มีอาพาธน้อย ท่านก็ปรารถนาจะได้อยู่ในตำแหน่งเช่นนั้น บ้างในสมัยพระพุทธรูปองค์ใดองค์หนึ่งในอนาคต จึงได้นิมนต์พระตถาคตพร้อมด้วยพระสงฆ์ให้ฉันตลอด ๗ วัน แล้วแสดงความปรารถนาในตำแหน่งนั้น

ท่านกระทำกุศลจนตลอดชีวิต เวียนว่ายอยู่ในเทวดาและมนุษย์

บุรพกรรมในสมัยพระวิปัสสีพุทธเจ้า

ในกัปที่ ๙๑ แต่ภัทรกัปนี้ ในก่อนกาลที่พระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่าวิปัสสีจะทรงอุบัติ ท่านมาเกิดในครอบครัวพราหมณ์ ณ กรุงพันธุมวดี บวชเป็นฤๅษีโดยนัยเดียวกับเมื่อครั้งในกาลสมัยพระอนิรมทัสสีพุทธเจ้านั้นแหละ เป็นผู้ได้ฌาน อาศัยอยู่เชิงเขา พระวิปัสสีโพธิสัตว์บรรลุปะริสสพปัญญุตญาณ มี ภิกษุหกล้านแปดแสนเป็นบริวาร ทรงอาศัยกรุงพันธุมวดี ทรงทำการสงเคราะห์พระมหाराชาเจ้าผู้เป็นพุทธบิดาแล้วประทับอยู่ ณ มิคทายวัน อันเกษม ครั้งนั้น ดาบสนัทราบว่าพระทศพลอุบัติขึ้นในโลก จึงมาฟังธรรมกลาของพระศาสดา แล้วตั้งอยู่ในสภาวะ แต่ก็ไม่สามารถจะเพศตบสของตนได้ แต่ก็มาอุปัฏฐากพระศาสดาเป็นครั้งคราว สมัยหนึ่ง ภิกษุทั้งหลาย เว้นพระศาสดาและพระอัครสาวก เกิดโรคที่ศีรษะ เพราะถูกลมของ ต้นไม้มีพิษที่ออกดอกสพรั่งในป่าหิมพานต์อยู่ในเวลานั้น ท่านดาบสที่เฝ้าพระศาสดา เห็นเหล่าภิกษุนั่งคลุมศีรษะ จึงถามว่า ท่านเจ้าข้า ภิกษุสงฆ์เป็นอะไร ภิกษุทั้งหลายตอบว่า ผู้มีอายุ เหล่าภิกษุเป็นโรคดอกไม้พิษ ดาบสคิดว้านี้เป็นเวลาที่จะทำการชวนช่วยทางกายแก่ภิกษุสงฆ์ ให้นุญบังเกิดแก่เรา ท่านจึงไปเก็บยาสมุนไพรรชนิดต่าง ๆ แล้วเอาประกอบเป็นยาถวาย เมื่อได้ฉินยาของดาบสนั้นโรคของภิกษุทุกรูปก็สงบไปทันที ดาบสนั้นดำรงอยู่ชั่วอายุ ก็บังเกิดในพรหมโลก เวียนว่ายอยู่ในเทวดาและมนุษย์ เก้าสิบเอ็ดกัป

บุรพกรรมในสมัยพระกัสสปพุทธเจ้า

ครั้งพระพุทธรูปพระนามว่ากัสสป ท่านพระเถระมาบังเกิดในกรุงพาราณสี เป็นชาววาสผู้ครองเรือนอยู่ วันหนึ่งเขาเห็นว่า เรือนที่ท่านอาศัยอยู่ชำรุดทรุดโทรมลงไปมากแล้ว ควรที่จะต้องเดินทางไปยังชายแดนเพื่อจัดหาวัสดุอุปกรณ์มาซ่อมแซมเรือน จึงออกเดินทางไปกับพวกช่างไม้ ในระหว่างทางได้พบวัดใหญ่ซึ่งเก่าคร่ำคร่าและปรักหักพังลงไปเพราะขาดการบำรุงรักษา ท่านก็คิดว่าการซ่อมแซมเรือนของเราเห็นควรรอไว้ก่อน ท่านได้ให้พวกช่างไม้เหล่านั้นนำเอาวัสดุอุปกรณ์ที่จะซ่อมเรือนเหล่านั้นมาสร้างโรงอุโบสถในวัดนั้น ให้สร้างโรงฉัน โรงไฟ (ที่จกรม) เรือนไฟ กัปปียกุฎี (เรือนพยาบาล) ที่พักกลางคืนและที่พักกลางวัน วัจจกุฎี (ส้วม) จัดตั้งยาใช้และฉันสำหรับภิกษุสงฆ์ไว้ทุกอย่าง

กำเนิดเป็นพิกุลในสมัยพระสมณโคดมพุทธเจ้า

ในภัทรกัปนี้ ท่านจุติจากเทวโลก เกิดในตระกูลมหาเศรษฐี แห่งนครโกสัมพี ในสมัยก่อนเวลาที่พระพุทธรูปของพวกเราจะทรงอุบัติ ตั้งแต่วันที่ท่านถือปฏิสนธิ สกุลเศรษฐีนั้นก็ประสบลาภผลอันเลิศมาโดยตลอด ครั้งนั้น มารดาของท่านคิดว่า ลูกของเราคนนี้มีบุญ กระทำบุญไว้แต่ปางก่อน เป็นผู้ไม่มีโรค อายุยืน ยังดำรงอยู่ตลอดกาลเท่าใด ก็จักเป็นผู้ให้สมบัติแก่เราตลอดกาลเพียงนั้น ในสมัยนั้นมีธรรมเนียมที่ถือกันว่า เด็กทั้งหลายที่อาบน้ำในแม่น้ำยมุนา จะเป็นผู้ไม่มีโรค ท่านมารดาจึงส่งทารกนั้นไปอาบน้ำ เมื่อพวกพี่เลี้ยงพาท่านไปดำเกล้า แล้วลงเล่นในแม่น้ำ เมื่อพวกพี่

เลี้ยงกำลังให้ทารกเล่นตุ๊กตา ตุ๊กตาวัยอยู่ ปลาตัวหนึ่งเห็นทารกสำคัญว่าเป็นอาหาร จึงคาบเด็กไป พวกพี่เลี้ยงต่างก็หึงเด็กหนีไป

ฝ่ายปลานั้นเมื่อกลืนเด็กลงไปแล้วนั้น เป็นธรรมดาของผู้ที่จะมาเกิดเป็นภพสุดท้ายย่อมไม่มีอันตรายถึงชีวิตก่อนที่จะบรรลुพระอรหัตผล ดังนั้นทารกนั้นไม่เดือดร้อนเลย ท่านได้เป็นเหมือนเข้าไปสู่ห้องนอนแล้วนอนหลับไป ด้วยเดชแห่งทารก ปลาที่มีสภาพเหมือนกลืนภาชนะที่ร้อนลงไป ถูกความร้อนแผดเผาอยู่ มีกำลังว่ายไปได้เพียง ๓๐ โยชน์แล้วเข้าไปติดชายของชาวประมงเมืองพาราณสี ปกติปลาใหญ่ที่ติดชายนั้นจะยังไม่ตายทันที ต่อเมื่อถูกนำไปถึงจะตาย แต่ด้วยเดชแห่งทารก ปลาตัวนี้พอเขานำออกจากชายก็ตายทันที และธรรมดาชาวประมง ได้ปลาตัวใหญ่ ๆ แล้ว ย่อมผ่าออกแบ่งขาย แต่ก็ด้วยอำนาจของเด็ก ชาวประมงยังไม่ผ่าปลานั้น ใช้คานhamไปทั้งตัว ร้องประกาศไปทั่วเมืองว่า จะขายราคาหนึ่งพันกหาปณะ แต่ก็ไม่มีใครซื้อ

ในเมืองพาราณสีนั้นมีตระกูลเศรษฐี มีสมบัติ ๘๐ โกฏิ แต่ไม่มีบุตรผู้สืบสกุลอยู่ตระกูลหนึ่ง ครั้นเมื่อชาวประมงหาปลามาถึงประตูเรือนของเศรษฐีนั้น ภริยาเศรษฐีเห็นปลานั้นเข้าก็ชอบใจ จึงถามว่าจะขายเท่าไร ชาวประมงแทนที่จะตอบตามราคาที่ตั้งใจไว้ กลับตอบว่าขายหนึ่งกหาปณะ นางจึงให้เงินหนึ่งกหาปณะแล้วซื้อไว้ ธรรมดาภริยาท่านเศรษฐีนั้น ปกติจะไม่ชอบทำปลา แต่ในวันนั้น ก็วางปลาไว้บนเตียง แล้วลงมือผ่าเองทีเดียว และก็ธรรมดาปลาต้องผ่าที่ท้อง แต่นางกลับผ่าข้างหลัง เห็นทารกผิวดังทองในท้องปลา ก็ยินดีตะโกนว่า เราได้บุตรในท้องปลา แล้วอุ้มเด็กไปให้เศรษฐีผู้เป็นสามีดู ท่านเศรษฐีก็ให้คนตักลงประกาศขายไปทั่วพระนครในทันทีทันใดนั่นเอง แล้วอุ้มทารกตรงไปยังราชสำนัก กราบทูลพระราชาว่า ขอเดชะข้าพระพุทธเจ้าได้ทารกในท้องปลา ข้าพระพุทธเจ้า จะทำประการใด พระราชาตรัสว่า ทารกที่อยู่ในท้องปลาได้โดยปลอดภัยได้นี้มีบุญ ท่านจงเลี้ยงไว้เถิด

ชาวนั้นได้กระจ่ายไปถึงนครโกสัมพีว่า ในพระนครพาราณสี ตระกูลเศรษฐีตระกูลหนึ่งได้ทารกในท้องปลา มารดาเดิมของทารกนั้นจึงเดินทางไปในเมืองนั้น ได้เห็นเขากำลังแต่งตัวเด็กแล้วให้เล่นอยู่ จึงตรงเข้าอุ้มด้วยคิดว่า เด็กคนนี้น่ารักจริงหนอ แล้วบอกเล่าความเป็นไปต่าง ๆ

ภริยาเศรษฐีเมืองพาราณสีพูดว่า เด็กคนนี้เป็นลูกเรา

มารดาเดิมของทารกนั้น ถามว่า ท่านได้มาจากไหน

ภริยาเศรษฐีเมืองพาราณสีพูดว่า เราได้ในท้องปลา

มารดาเดิมของทารกนั้นจึงพูดว่า เด็กคนนี้ไม่ใช่ลูกของท่าน เป็นลูกของเรา

ภริยาเศรษฐีเมืองพาราณสี ถามว่า ท่านได้ที่ไหน

มารดาเดิมของทารกนั้นนั้น เล่าว่า เราอุ้มท้องเด็กคนนี้มาถึง ๑๐ เดือน คราวนั้นปลาได้กลืนเด็กที่พวกพี่เลี้ยงกำลังให้เล่นน้ำ

ภริยาเศรษฐีเมืองพาราณสี จึงแถมว่า ลูกของท่านชะรอยปลาอื่นจะกลืนไป แต่เด็กคนนี้ข้าพเจ้าได้ในท้องปลา

ทั้งสองฝ่ายจึงพากันไปยังราชสำนัก

พระราชาตรัสว่า หญิงผู้เป็นมารดาเดิมนี้ใคร ๆ ก็ไม่สามารถจะปฏิเสธได้ว่าไม่ใช่มารดา เพราะตั้งท้องมาถึง ๑๐ เดือน แม้หญิงคนนี้ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า ไม่ใช่มารดา เพราะได้เด็กในท้องปลาส่วนพวกชาวประมงที่จับปลาได้ ก็ได้ทำการซื้อขายเสร็จสิ้นไปแล้ว จึงหมดสิทธิ เพราะฉะนั้น ขอทั้งสองฝ่ายจงเลี้ยงดูเด็กร่วมกันเถิด

นับแต่นั้นมา ทั้งสองตระกูล ก็เลี้ยงดูเด็กร่วมกัน สกุลทั้งสองก็ประสบลาภยศอันเลิศอย่างยิ่ง จึงพากันขนานนามท่านว่า พากุลกุมาร ซึ่งหมายความว่า เติบโตขึ้นเพราะสองสกุลเลี้ยงดู (พา = สอง, กุละ = ตระกูล) เมื่อเด็กเจริญวัยแล้ว ตระกูลทั้งสองก็ได้สร้างปราสาทให้เขา ไว้ในพระนครทั้งสอง แล้วให้บำรุงบำเรอด้วยพวกหญิงพื่อนรำ เขาจะอยู่นครละ ๔ เดือน เมื่อเขาอยู่ในนครหนึ่งครบ ๔ เดือนแล้ว ทั้งสองตระกูลให้ช่างสร้างมณฑปไว้ในเรือที่ต่อขนานกัน แล้วให้เขาอยู่ในเรือนั้น พร้อมด้วยหญิงพื่อนรำทั้งหลาย เขาเสวยสมบัติเพลิน เดินทางไปอีกเมืองหนึ่ง หญิงพื่อนรำชาวพระนครได้ไปส่งเขาถึงครึ่งทาง หญิงเหล่านั้นต้อนรับหอมล้อมแล้วนำเขาไปยังปราสาทของตน หญิงพื่อน

ราชุดเก่าก็พากันกลับเมืองของตนเหมือนกัน เขาอยู่ในปราสาทนั้นตลอด ๔ เดือน แล้วเดินทางกลับไปยังอีกเมืองหนึ่ง โดยทำนองนั้นแล เขาเสวยสมบัติอยู่อย่างนี้จนอายุครบ ๘๐ ปีบริบูรณ์ สมัยนั้น พระโพธิสัตว์ของเรา ทรงบรรลุปะริสุทธิญาณ ประกาศธรรมจักรอันประเสริฐ เสด็จจาริกมาโดยลำดับ ถึงกรุงโกสัมพี พากุลเศรษฐี สดับข่าวว่า พระทศพลเสด็จมาแล้ว จึงถือเอาของหอมและมาลัยไปสำนักพระศาสดาฟังธรรม ได้ศรัทธาก็มอบ ท่านเป็นปฤชณอยู่ ๗ วัน อรุณวันที่ ๘ ก็บรรลุปะริสุทธิญาณพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา

ครั้งนั้น พวกหญิงแม่บ้านที่ท่านสร้างสมไว้ครั้งเป็นคฤหัสถ์ในนครทั้งสอง ก็กลับไปเรือนสกุลของตน อยู่ในเรือนสกุลนั้นนั้นแหละ ทำจีวรส่งไปถวาย พระเถระใช้สอยจีวรผืนหนึ่ง ที่ชาวกรุงโกสัมพีส่งไปถวาย ครึ่งเดือน จีวรผืนหนึ่งที่ชาวกรุงพาราณสีส่งไปถวาย ครึ่งเดือน โดยทำนองนี้ นี้แล ชาวนครก็นำจีวรแต่ชนิดสุดยอด ในนครทั้งสองมาถวายแต่พระเถระรูปเดียว พระเถระครองเรือน ๘๐ ปี อาพาธเจ็บป่วยไร ๆ ก็มีได้มีตลอดกาล แม้เพียงใช้ ๒ นิ้วจับก้อนของหอมสุดดม ในปีที ๘๐ ก็เข้าบรรพชาโดยสะดวกตาย ท่านแม้บวชแล้ว อาพาธแม้เล็กน้อยหรือความขาดแคลนด้วยปัจจัย ๔ มิได้มีเลย

พระเถระเป็นผู้สำเร็จอภิญญาใหญ่

ในสมัยพระพุทธเจ้าองค์หนึ่ง จะมีผู้ที่สำเร็จอภิญญาใหญ่ได้เพียง ๔ ท่านเท่านั้น พระสาวกที่เหลือ แม้จะได้อภิญญาแต่ก็ไม่เรียกว่าได้อภิญญาใหญ่ เพราะพระสาวกที่เหลือผู้ได้อภิญญาเหล่านั้นย่อมสามารถระลึกชาติได้เพียงแสนกับเท่านั้น ยิ่งขึ้นไปกว่านั้นระลึกไม่ได้ แต่ท่านผู้บรรล่อภิญญาใหญ่ ย่อมระลึกชาติได้สองไชยหนึ่งกับอีกแสนกับ

ในศาสนาของพระศาสดาของพวกเรา ผู้ที่สำเร็จอภิญญาใหญ่ ๔ ท่าน คือ พระสารีบุตรเถระ พระมหาโมคคัลลานะเถระ พระพากุลเถระ และพระนางภัททากัจจानาเถรี (พระนางยโสธราพิมพา) สามารถระลึกชาติได้ประมาณเท่านี้

ทรงสถาปนาพระเถระไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ

การที่พระเถระได้รับการแต่งตั้งจากพระผู้มีพระภาคเจ้าให้เป็นเอตทัคคะเลิศกว่าเหล่าภิกษุสาวกทั้งหลายผู้มีอาพาธน้อยนั้น เป็นผลบุญที่ท่านได้กระทำไว้ในกาลสมัยของพระพุทธเจ้าถึง ๔ พระองค์ ได้แก่

ในกาลที่พระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่า อโนมทัสสี ทรงอุบัติขึ้นแล้ว เมื่อพระศาสดาเกิดการอาพาธเนื่องด้วยโรคลม จึงไปนำเอาเภสัชมาจากป่ารังบิโรคมนั้นจนสงบ

ในสมัยพระพุทธเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตระ ได้เห็นภิกษุรูปหนึ่ง ซึ่งพระศาสดาทรงสถาปนาท่านไว้ในตำแหน่งที่เลิศแห่งพวกภิกษุผู้มีอาพาธน้อย ตนเองหวังจะได้ตำแหน่งนั้นบ้าง จึงได้ตั้งความปรารถนาไว้อย่างนั้น

ในสมัยพระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่า วิปัสสี เมื่อภิกษุทั้งหลาย เกิดความป่วยไข้เพราะดอกไม้ป่าเป็นเหตุ จึงช่วยประกอบยารักษาโรคนั้นจนสงบ

ในกาลแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่า กัสสปะ ได้มองเห็นมหารัฬารหลังหนึ่งซึ่งคร่ำคร่าทรุดโทรม จึงให้ช่างจัดการสร้างที่อยู่อาศัยทั้งหมด มีโรงอุโบสถเป็นต้นในมหารัฬารนั้น และได้จัดแจงถวายเภสัชทุกชนิดแก่ภิกษุสงฆ์ในที่นั้นด้วย

และท่านก็ได้ตั้งความปรารถนาในผลบุญที่ท่านกระทำไปนั้นว่า “ความผาสุกเกิดแก่พระตถาคต เพราะยาของข้าพระองค์นี้อันใด ด้วยผลแห่งการถวายยาของข้าพระองค์นี้ ขอความเจ็บไข้ทางร่างกายแม้แต่เพียงเท่าการถอนผม ก็จงอย่ามีในภพที่ข้าพระองค์เกิดแล้ว”

ด้วยผลบุญ และ ด้วยเจตจำนงที่ได้ตั้งเอาไว้แล้วนั้น อาพาธแม้มีประมาณน้อยเพียงครั้งเดียวก็ไม่เคยมีแก่พระเถระนั้น พระเถระครองเรือน ๘๐ ปี อาพาธเจ็บป่วยไร ๆ ก็มีได้มีตลอดกาล แม้เพียงใช้ ๒ นิ้วจับก้อนของหอมสุดดมก็ไม่เคยเกิด ในช่วงตลอด ๘๐ ปีที่ท่านออกบวชท่านไม่รู้จักเคยเกิดอาพาธที่สุดแม้ชั่วขณะริตนมโคสำเร็จ ไม่เคยต้องฉันทยา แม้สมอขึ้นหนึ่ง

พระเถระแสดงวัตรของท่านตลอดเวลาที่บวช

สมัยหนึ่ง เมื่อครั้งปลายอายุของพระพากุลเถระ ขณะนั้นท่านอายุได้ ๑๖๐ พรรษา ๘๐ สมัยนั้นท่าน

ได้อยู่ ณ เวฬุวนาราม กรุงราชคฤห์ สมัยนั้น มีปริพาชกผู้หนึ่งนามว่า อเจลกัสสปะ เป็นสหายของท่านมาแต่ครั้งเมื่อท่านยังเป็นคฤหัสถ์ อเจลกัสสปะได้เข้ามาพบพระมหาเถระได้สนทนากัน และได้ถามพระมหาเถระว่า ได้บรรพชามานานเท่าใดแล้ว พระมหาเถระตอบว่า ได้บรรพชามาได้แปดสิบปีแล้ว อเจลกัสสปะจึงถามต่อไปว่า ในช่วงเวลาดังกล่าวท่านได้เสพเมถุนธรรมกี่ครั้ง พระมหาเถระตอบว่า ท่านไม่ควรถามเราอย่างนั้นเลยแต่ควรจะถามเราอย่างนี้ว่า ก็ชั่ว ๘๐ ปีนี้ กามสัญญาเคยเกิดขึ้นแก่ท่านกี่ครั้ง แล้วท่านก็ตอบว่า เมื่อเราบวชมาตลอด ๘๐ พรรษา ไม่รู้สึกกามสัญญาเคยเกิดขึ้น

อเจลกัสสปะจึงได้ถามต่อไปถึง พยาบาทสัญญา และวิหิงสาสัญญา กามวิตก พยาบาทวิตก ..

วิหิงสวิตก ซึ่งท่านก็ได้ตอบว่า เมื่อท่านบวชมาตลอด ๘๐ พรรษา ไม่รู้สึกว่าเรื่องดังกล่าวเคยเกิดขึ้นกับท่านเลย และท่านได้กล่าวถึงวัตรปฏิบัติของท่านตลอดเวลาที่ท่านได้บวชอยู่ ดังนี้

พระเถระ ไม่ยินดีคบหาดีชีวร ไม่กระทำนวักรรม มีการตัดและการเย็บเป็นต้น

พักกุล ดุรท่านผู้มีอายุ เมื่อเราบวชมาตลอด ๘๐ พรรษา เราไม่รู้สึกยินดีคบหาดีชีวร ฯ (ได้แก่ จีวรของภิกษุผู้อยู่จำพรรษา)

พักกุล ดุรท่านผู้มีอายุ เมื่อเราบวชมาตลอด ๘๐ พรรษา ไม่รู้จักใช้ ศาตราตัดจีวร .. ไม่รู้จักใช้เข็มเย็บจีวร .. ไม่รู้จักใช้เครื่องย้อมจีวร .. ไม่รู้จักเย็บจีวรในสะดึง .. ไม่รู้จักจัดทำจีวรของเพื่อนภิกษุร่วมประพบัติพรหมจรรย์ด้วยกัน ..

ก็ถ้าท่านพักกุลเถระนั้น ไม่ยินดีคบหาดีชีวร ไม่กระทำนวักรรม มีการตัดและการเย็บเป็นต้น ตลอดเวลาเช่นนั้น ท่านจะได้จีวรมาแต่ไหน

จีวรที่ท่านใช้นั้นก็มาจาก คนในตระกูลของท่าน พระเถระได้รับการทะนุบำรุงจากสองตระกูลในสองพระนคร ตระกูลทั้งสองเป็นตระกูลเศรษฐีมหาศาล ท่านจึงเป็นผู้มีศใหญ่ยิ่ง บุตรธิดาหลานเหลนของท่านในแต่ละตระกูล ให้คนทำจีวรด้วยผ้าเนื้อละเอียดอ่อน ให้อย้อมแล้วใส่ในผอบส่งไปถวาย ในเวลาที่พระเถระอาบน้ำ เขาจะวางไว้ที่ประตูห้องน้ำ พระเถระก็จะนั่งและห่มจีวรที่เขาวางไว้เหล่านั้น และท่านก็จะให้จีวรเก่าแก่บรรพชิตทั้งหลายที่ท่านพบ เมื่อตระกูลทั้งสองเป็นผู้จัดทำจีวรถวายท่านเช่นนั้นแล้ว ท่านจึงไม่ต้องกระทำนวักรรม กิจกรรมที่จะต้องรวบรวมอะไร ๆ ก็ไม่มี ท่านจะนั่งเข้าผลสมาบัติ เมื่อครบสี่เดือนไปแล้ว ผ่านนั้นก็จะมีชนหลดลุ่ม คราวนั้น ลูก ๆ หลาน ๆ ก็ส่งจีวรไปถวายท่านโดยท่านองนั้นแหละ

พระอรรถกถาจารย์บางท่านกล่าวไว้ว่า จีวรของพระเถระนั้น พวกหญิงในตระกูลของท่านทั้งสองตระกูล คือที่กรุงโกสัมพี และกรุงพาราณสี ก็ได้จัดทำส่งไปถวาย ทุกกึ่งเดือน พระเถระใช้จีวรที่ชาวกรุงโกสัมพีส่งไปถวายทุกกึ่งเดือน ชาวกรุงพาราณสี ก็ส่งไปถวายทุกกึ่งเดือน โดยท่านองนี้

พระเถระไม่รู้สึกยินดีกิจนิมนต์

ไม่รู้สึกยินดีกิจนิมนต์ .. ไม่รู้สึกเคยเกิดจิตเห็นปานนี้ว่า ขอใครๆ ฟังนิมนต์เราเถิด .. ไม่รู้จักนั่งใน

ละแวกบ้าน .. ไม่รู้จักฉันอาหารในละแวกบ้าน ...

พระเถระนั้นคนรู้จักกันทั่วสองพระนคร โดยที่ท่านถือการอยู่ป่าเป็นวัตร ท่านจึงไม่รับกิจนิมนต์ และไม่เข้าไปในเรือนใครนับแต่ชายคาของบ้านนั้น เมื่อท่านออกบิณฑบาต พอท่านมาถึงประตูเรือนเท่านั้น คนจะพากันมารับบาตรไป แล้วใส่โภชนะอันมีรสเลิศต่าง ๆ ถวาย.พระมหาเถระก็จะกลับมา นั่งกระทำตตกิจ ซึ่งมีอยู่แห่งเดียว เป็นนิตย์มิได้ขาด

พระเถระไม่เคยมอมดมมาตุคามเลย

ไม่รู้จักถือเอานิมิตของมาตุคามโดยอนุพยัญชนะ .. ไม่รู้จักแสดงธรรมแก่มาตุคามแม้ที่สุดคาถา ๔ บาท .. ไม่รู้จักเข้าไปสู่สำนักของภิกษุณี .. ไม่รู้จักแสดงธรรมแก่ภิกษุณี .. ไม่รู้จักแสดงธรรมแก่สิกขมานา .. ไม่รู้จักแสดงธรรมแก่สามเณรี ...

พระมหาเถระไม่เคยถือเอานิมิตแห่งมาตุคาม โดยอนุพยัญชนะ เป็นต้นว่า เนตรงาม นมงาม ผงงามเลย ท่านหลีกเลี่ยงการเกี่ยวเนื่องกับสตรีไม่ว่าในรูปแบบใด ๆ แม้สตรีนั้นจะเป็นภิกษุณี หรือนางสิกขมานา หรือสามเณรี ท่านไม่เคยแสดงธรรมให้ฟังสตรีฟัง แม้เพียงบทสั้น ๆ หรือเข้าไปในสำนักของนางภิกษุณีเลย

พระเถระไม่เคยมีศิษย์

ไม่รู้จักให้บรรพชา ... ไม่รู้จักให้อุปสมบท .. ไม่รู้จักให้นิสสัย ..

พระเถระนั้นเมื่อท่านบวชแล้ว ท่านก็มีได้มีศิษย์ หรือ อุปสมบท หรือให้โอวาทสั่งสอนผู้ใด ในเรื่องนี้พระอรรถกถาจารย์บางท่านจึงกล่าวว่า

พึงทราบชุตบุคคล (บุคคลผู้กำจัดกิเลส) ชุตวาตะ (การสอนเรื่องการกำจัดกิเลส) ชุตธรรม (ธรรมเครื่องกำจัดกิเลส) ชุตงค์ (องค์ของผู้กำจัดกิเลส)

มีบุคคลผู้กำจัดกิเลส ไม่มีการสอนเรื่องการกำจัดกิเลส ๑

มีบุคคลผู้ไม่กำจัดกิเลสแต่มีการ สอนเรื่องการกำจัดกิเลส ๑

มีบุคคลผู้ไม่กำจัดกิเลส ทั้งไม่มีการสอนเรื่องการกำจัดกิเลส ๑

มีบุคคลผู้ทั้งกำจัดกิเลสและมีการสอนเรื่อง กำจัดกิเลส ๑

ในบรรดาบุคคลเหล่านั้น บุคคลใดกำจัดกิเลสของตนด้วยชุตงค์ แต่ไม่โอวาทไม่อนุศาสน์คนอื่นด้วยชุตงค์ เหมือนพระพิกุลเถระ บุคคลนี้ชื่อว่าผู้กำจัดกิเลส แต่ไม่มีการสอนเรื่องการกำจัดกิเลส

ในอรรถกถาอีกแห่งหนึ่งได้กล่าวว่า

ขึ้นชื่อว่า ผู้ปฏิบัติ มี ๔ ประเภท คือ

ผู้ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตนไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ๑

ผู้ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน ๑

ผู้ปฏิบัติทั้งเพื่อประโยชน์ตน ทั้งเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ๑

ไม่ปฏิบัติทั้งเพื่อประโยชน์ตนทั้งไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ๑

บรรดาผู้ปฏิบัติเหล่านั้น ผู้ใดได้กล่าววัตถุ ๑๐ เอง ไม่กล่าวไม่สอนผู้อื่นในกถาวัตถุ ๑๐ นั้นเหมือนอย่างท่านพากุละ ผู้นี้ชื่อว่า ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่น

พระเถระไม่ยินดีในการบำรุงตน

ไม่รู้จักใช้สามเณรอุปฐาก .. ไม่รู้จักอาบน้ำในเรือนไฟ .. ไม่รู้จักใช้จณอาบน้ำ .. ไม่รู้จักยินดีการนวดพื้นตัวของเพื่อนภิกษุร่วมประพบัติพรหมจรรย์ด้วยกัน ..

พระเถระไม่เคยอาพาธ

ไม่รู้จักเคยเกิดอาพาธที่สดแม้ชั่วขณะรัตนมโคสำเร็จ .. ไม่รู้จักจันยาที่สดแม้ขึ้นสมอ ..

เรื่องนี้ได้กล่าวไว้แล้วในข้อ "ทรงสถาปนาพระเถระไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ"

พระเถระสมาทานชุตงค์ข้อ "เนสัชชีกชุตงค์" คือถือการนั่งเป็นวัตรอย่างอุกฤษฏ์

ไม่รู้จักอิงพนัก .. ไม่รู้จักสำเร็จการนอน ฯ

พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ว่า พระพากุลเถระไม่เคยเหยียดหลังบนเตียง หรือ แม้การเอนหลังพึงพนัก ตลอด ๘๐ ปีที่ท่านบวช จนปรินิพพาน

พระเถระสมาทานชุตงค์ข้อ "อรัญญิกชุตงค์" คือการอยู่ป่าเป็นวัตรอย่างอุกฤษฏ์

ดูกรท่านผู้มีอายุ เมื่อเราบวชมาตลอด ๘๐ พรรษา ไม่รู้จักจำพรรษาในเสนาสนะใกล้เขตบ้าน ฯ

อเจลกัสสปะ ได้กล่าววาทสาธตเสริญ จากนั้นจึงได้ขอบรรพชาอุปสมบทในพระธรรมวินัยใน

พระพุทธศาสนา และเมื่อได้บรรพชาอุปสมบทแล้วไม่นาน ก็ได้หลีกออกอยู่ผู้เดียวมิได้ประมาท มีความเพียรเผากิเลส มีตนอันส่งไปในพระนิพพาน กระทำให้แจ้งซึ่งที่สุดแห่งพระธรรมอันยิ่ง ใน

วิสุทธิธรรมด้วยตนเอง ท่านได้กล่าวอุทานวาจาประกอบด้วย โสมนัสญาณว่า ขาดสิ้นแล้ว

พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว ภารกิจสืบหกละการ ที่ต้องกระทำได้กระทำเสร็จแล้ว ก็อีกสิ่งที่จะต้อง

กระทำต่อไปมิได้มีแล้ว พระอเจลกัสสปะเถระก็ได้เป็นพระอรหันต์องค์หนึ่งในโลก

พระเถระปรินิพพาน

หลังจากที่ท่านได้จัดการให้อเจลกัสสปะได้บวชแล้ว ท่านก็ได้พิจารณาว่า กาลแห่งการปรินิพพานของท่านมาถึงแล้ว พระเถระดำริว่า แม้เมื่อเรามีชีวิตอยู่ก็อย่าได้เป็นภาระแก่ภิกษุเหล่าอื่น สรรีขของ

เราแม้ปรินิพพานแล้ว อย่าให้ภิกษุสงฆ์ต้องเป็นกังวลเลย จึงเข้าเตโชธาตุปรินิพพานแล้วเปลวไฟลุกขึ้นท่วมสรีระ ผิวนั้น เนื้อและโลหิตถูกเผาไหม้สิ้นไป เหมือนเนยใส ยังคงเหลืออยู่แต่ธาตุ ที่มี

ลักษณะดังดอกมะลิตูม

